

Actes de la Segona Jornada de la Càtedra Pompeu Fabra: El multilingüisme en blanc i negre.
Barcelona: Càtedra Pompeu Fabra / Universitat Pompeu Fabra, 2017.

Les *Actes de la II Jornada de la Càtedra Pompeu Fabra: El multilingüisme en blanc i negre*, que és una publicació de la Universitat Pompeu Fabra (UPF), conté els textos que es van pronunciar en el marc de la Segona Jornada de la Càtedra Pompeu Fabra, que va tenir lloc els dies 10 i 11 de novembre del 2016 a Barcelona. Aquesta jornada va ser organitzada per la càtedra Pompeu Fabra (CPF) de la UPF, en col·laboració amb el Consell Europeu de les Llengües (CEL/ELC) i l'Institut d'Estudis Catalans (IEC). En aquest volum, tal com es pot veure en el pròleg de M. Teresa Cabré, directora de la càtedra Pompeu Fabra, s'analitza el terme *multilingüisme*, tal com s'hi fa referència en la presentació, «com a concepte, com a fet real i com a opció política». Se'n debaten els pros i els contres i es mostra un interès especial en el paper que ocupa la llengua catalana dins el model lingüístic de les universitats catalanes.

És clar que la globalització i la diversitat cultural han transformat el model lingüístic de les societats, que ha passat de ser majoritàriament monolingüe a esdevenir plurilingüe. És evident que la diversitat lingüística aporta riquesa a un territori, però ¿es tracten totes les llengües tenint en compte les seves característiques individuals i les seves necessitats específiques? Aquest multilingüisme que, gairebé en la totalitat dels casos, inclou l'anglès com a llengua dominant sembla que dona lloc a una representació jeràrquica de les llengües que conviuen en un mateix context, en la qual, sovint, algunes surten més beneficiades que d'altres. Tal com apunta M. Teresa Cabré, en el pròleg d'aquesta obra, «el pas de les societats monolingües a plurilingües requereix una gestió molt atenta i acurada per tal d'evitar que una llengua o llengües determinades —i específicament la llengua pròpia del país [...]— no en surtin perjudicades en relació a altres llengües» (p. 11).

El volum s'inicia amb la presentació del rector de la UPF, Jaume Casals, i la del president de l'IEC, Joandomènec Ros. Segueix aquestes presentacions el pròleg de M. Teresa Cabré, «El multilingüisme en blanc i negre: una reflexió necessària per decidir sobre l'ús de les llengües en el sector acadèmic» i, a continuació, es presenten els quatre textos que corresponen a les quatre conferències que es van pronunciar durant la jornada.

El primer article fa referència a la conferència inaugural que va pronunciar Manuel Célio Conceição, professor de la Universitat d'Algarve i aleshores president del Consell Europeu de les Llengües, del qual actualment és president *ex officio*. El text, que està redactat en portuguès, es titula «Multilinguismo: hierarquia(s) e equidade(s)». Conceição contextualitza d'una manera acurada el concepte de *multilingüisme* en la societat actual, n'exposa l'evolució social partint de la base que la diversitat lingüística no és nova a la nostra història i posa de manifest algunes contradiccions que s'han generat a l'entorn d'aquest concepte. Conceição explica, també, quins estudis s'han desenvolupat i s'estan desenvolupant en relació amb el concepte de multilingüisme dins la Unió Europea i, concretament, al Consell Europeu de les Llengües. L'autor conclou que l'òptima gestió del multilingüisme passa per establir polítiques lingüístiques que respectin totes les llengües de forma equitativa, sense desfavorir les pròpies d'un territori.

El segon article de les actes, redactat en francès, correspon a la conferència pronunciada per Anne-Claude Berthoud, professora de la Universitat de Lausana, i antiga vicepresidenta i actual membre d'honor del Consell Europeu de les Llengües. El text, que es titula «Le défi du multilinguisme pour l'enseignement supérieur et la recherche», parteix de la idea que, actualment, la construcció i transmissió del coneixement es basen en l'ús de l'anglès com a llengua franca acadèmica. Segons l'autora, aquest fet pot desenvolupar un monocultiu de coneixement que no té en compte l'estructuració cognitiva d'altres llengües. Precisament, Berthoud defensa una simbiosi entre l'anglès com a llengua franca i les altres llengües, per tal que el multilingüisme sigui una eina funcional dins el món acadèmic.

La tercera ponència, «El multilingüisme en blanc i negre: les polítiques acadèmiques», és a càrrec de Mireia Trenchs, professora de la UPF i vicerectora de Docència i Ordenació Acadèmica del 2013 al 2017 a la mateixa universitat. Trenchs comença l'article comparant l'ecosistema cultural i lingüístic que, actualment, conviu a les universitats catalanes i el context universitari de la dècada dels 80. Amb aquesta introducció l'autora mostra les diferències significatives que existeixen, concretament, en les

llengües que s'usen al context acadèmic i posa de manifest que l'anglès ha entrat amb força a les aules catalanes. A continuació, Trenchs fa una síntesi de les recomanacions que s'han fet des de les institucions europees pel que fa al multilingüisme, i de les iniciatives com ara el programa ERASMUS. Per acabar, l'autora introdueix les actuacions i polítiques que han beneficiat el multilingüisme en el sistema universitari català i ho exemplifica de forma excel·lent i precisa, amb l'ajut de gràfics, amb el cas de la UPF.

El volum conclou amb el text de la conferència de F. Xavier Vila, professor de la Universitat de Barcelona i director del Centre Universitari de Sociolingüística i Comunicació (CUSC) de la mateixa universitat. En aquest article, que porta per títol «Llengües, internacionalització i excel·lència a l'ensenyament superior: alguns models europeus per a les universitats catalanes», Vila exposa com l'ús de l'anglès en el terreny acadèmic ha crescut cada vegada més i es pregunta quin en pot arribar a ser l'abast i fins a quin punt pot traduir-se en un problema. L'autor analitza escrupolosament la internacionalització que han seguit tres prestigioses institucions europees de llengua mitjana: la Karolinska Institutet, ubicada a Suècia, la Universitat de Lovaina, situada a Bèlgica i la Universitat d'Amsterdam, a Holanda. A continuació, Vila descriu detalladament els models lingüístics instaurats a les universitats catalanes, tant pel que fa als graus, als màsters, com a les tesis doctorals i els compara amb els models europeus descrits anteriorment. Distingeix dos models de política lingüística entre les diferents universitats catalanes: el model UPF, que promou l'ús de l'anglès, i el de la resta d'universitats, que opten per l'ús del català com a llengua principal. L'àmplia quantitat de dades que aporta l'autor, sens dubte, fa aflorar el debat, i fins i tot la preocupació sobre el dany que la forta inclusió de l'anglès pot generar en una llengua minoritzada com el català.

En definitiva, en les *Actes de la II Jornada de la Càtedra Pompeu Fabra: El multilingüisme en blanc i negre* podem obtenir una visió aprofundida del concepte de *multilingüisme*, i de les diferents imprecisions que se'n deriven. A més, ens aporta una descripció excel·lent de les pràctiques sobre multilingüisme que estan instaurades en les universitats de Catalunya i, també, a la resta d'Europa. El tema és complex i cal no perdre de vista la importància de tenir en compte les necessitats de totes les llengües que conviuen en un mateix context, en aquest cas, l'acadèmic.

Laia VIDAL SABANÉS
Universitat Pompeu Fabra

AGUILÓ, Cosme / MESTRE, Antoni (2017): *Atlas ornitològic de les Illes Balears*. Barcelona / Palma: Institut d'Estudis Catalans / Institut d'Estudis Baleàrics, 468 p.

Els autors, l'un lingüista l'altre ornitòleg, iniciaren el periple que ha finalitzat en aquesta magnífica obra al final de la dècada dels vuitanta del segle passat, amb la idea de fer una recerca local modesta. Al 2005 els autors publicaren a l'*Anuari ornitològic de les Illes Balears* (vol. 20, p. 1-9) un article sobre els objectius i la metodologia de l'*Atlas ornitològic de les Illes Balears (AOIB)*, desplegament ambiciós d'aquella intenció primera, i ens hi explicaven el naixement del projecte: un recull de noms d'ocells a Santanyí, d'on són tots dos autors, que després s'amplià a totes les Illes Balears. L'article donava a conèixer la intenció de recollir directament tots els noms baleàrics dels ocells i mostrava la cura extrema en la selecció dels informants, amb anècdotes molt il·lustratives dels entrebancs, com també dels dispositius, de vegades ben enginyosos, que calgué utilitzar per a poder localitzar els millors coneixedors de les aus locals. Aquell esbós metodològic el tornem a trobar, ara desplegat i amb la feina acabada, a la introducció de l'atles que ressenyem, que esmentarem amb les inicials *AOIB*. La metodologia s'hi exposa després d'un breu pròleg de Joan Veny, on destaca algunes de les descobertes que aporta i lloa especialment l'«avanç espectacular en l'anàlisi etimològica», i rebla dient que «no s'havia fet fins ara un recull d'aquestes característiques, [...] que ofereix una frondosa, completa, exhaustiva nòmina dels noms d'ocells de totes les Balears, molts del quals desconeguts fins ara» (p. 12). La introducció a l'obra és un resum metodològic molt clar, amb els resultats generals que s'han obtingut (p. 36-42) tenint